

oud broek.nl

DECEMBER 2014

-
- *Bezorgbakker stopt*
 - *Firma Prijs gaat al heel lang mee*
 - *Tuinen voor de armen*

Op de voorpagina bakker Nico Smal (foto: Nico Merkelijn)

Nico Smal stopt na 44 jaar met bezorgen van brood en banket

COLOFON

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland:

Naam	Positie	E-mail	Telefoon
Jaap Wortel	Voorzitter	j.j.wortel@hetnet.nl	020- 4031216
Atsie Drijver	Secretaris, Collectie	atsiedrijver@zonnet.nl	020-4031201
Jan Maars	Projecten, Rondleidingen	j.maars@planet.nl	020-4031118 06-53923773
Hillie Honingh	Penningmeester	hilliehoningh@gmail.com	020-4031567
Jan Hoetmer	Bestuurslid Beschermd Dorpsgezicht	sanjan65@hetnet.nl	020-4031614

Medewerkers: Studio Hans Mulder, Hanneke de Wit, Nico Merkelijn (fotograaf)
Speed-O-Print (drukkerwerk).

Correspondentieadres: Vereniging Oud Broek in Waterland, Buitenweeren 17,
1151 BE Broek in Waterland

E-mail: info@oudbroek.nl • <http://www.oudbroek.nl> • Rabobank: NL44RABO 0310 7021 94

Lidmaatschap: Binnen postcode 1151 € 12,50, buiten € 15,00. Aanmelden via de website.

ISSN: 2211-8675

De bakker komt niet meer aan huis

“Het afscheid was prachtig; het kon niet mooier,” zegt Nico Smal. Onder de trap, in een hoek van de woonkamer, staan de ontelbare cadeaus, die de bezorgbakker kreeg bij zijn afscheid, zaterdag 1 november, van zijn vele klanten in Broek in Waterland, Zuiderwoude en Uitdam. “Iedereen wilde afscheid nemen, ook klanten van vroeger, die ik de laatste jaren niet meer had gezien.”

“De bloemen zijn weg, die waren vervelkt,” zegt Nico, als we drie weken na zijn afscheid in zijn huis in De Rijk langskomen. “Maar kijk eens: flessen drank, cadeaubonnen, bonnen voor de bios, weekendjes weg, etentjes.” Een envelop vol bankbiljetten maakt de bezorgbakker bijna verlegen. Twee flinke klappers met teksten van dankbare klanten, heel veel brieven en kaarten. Nico, trots: “Dit is mijn geldtas; die hebben onze kinderen in brons laten gieten.”

Tiny Ploeger met de bezorgbakker

Maarten Lof, de oudste klant van Nico Smal

Ineke, die op de laatste bezorgdag met haar man meereed, schenkt thee. Onlangs nam ze afscheid van haar eigen klanten: ze bezorgde de afgelopen zeventien jaar brood in De Rijp. Daags na het afscheid in Waterland vierden Ineke en Nico, die drie kinderen en zes kleinkinderen hebben, nog eens afscheid - nu in familiekring. Verrassing: de zeventien 'bakkersknechten' die in de loop der jaren op zaterdag Nico hielpen, waren er allemaal.

Nico Smal (62) heeft 44 jaar lang brood, koek en alles wat daarbij hoort, bezorgd. "Mijn vader was bezorgbakker. Al op jonge leeftijd begon ik in bakkerij 'De Halm' in Purmerend het vak te leren." Hij was achttien, toen hij hoorde dat in Broek in Waterland een ventwijkje vrij kwam. Brood bezorgen - dat wilde hij wel.

In een Volkswagenbusje begon Nico in het Rooie Dorp, de Wagengouw. "In het begin had ik maar een uur, anderhalf uur werk." Hij belde aan bij de mensen; later luidde hij zijn eigen bel. "Je had zes soorten brood; dat ging in flinke aantallen ongesneden naar de grote gezinnen. De moeders waren thuis; ze kwamen naar het busje toe. Hadden ze een mooie gelegenheid om bij te praten."

Leitjes

Toen de vrouwen buitenshuis gingen werken, verschenen de leitjes voor het raam, de briefjes op de deur. 'Halfje wit, gesneden bruin, roggebrood' of 'bakker, vandaag niets nodig'. Nico hing de bestelling aan de deurknop, soms wat extra's erbij als hij dacht dat de klant van de taartjes-in-de-aanbieding wel gediend was. Eens in de week afrekenen - meestal ging dat goed. "Als je de bakker niet kunt betalen, gaat het niet best met je."

Totdat hij 35 jaar was, heeft Nico brood bakken en bezorgen gecombineerd. "Je krijgt verkeer, wilt trouwen, dan geeft werken in een bakkerij zekerheid. Drie, later twee nachten bakte ik brood, overdag ging ik venten." De klantenkring in Broek in Waterland breidde zich uit; in Zuiderwoude en Uitdam ventte Arie de Oude. "Toen Arie er rond 1990 mee ophield, heb ik zijn klanten overgenomen."

"Ik was eens op weg naar Uitdam, toen de dijk helemaal was ingesneeuwd. De sneeuwschuiver kwam maar niet, dus eerst bij een klant aan de koffie. Van dat sneeuwruimen kwam niets terecht; toen ben ik er maar blijven slapen." Sneeuw, ijs, dat is lastig, maar grote hitte is ook niet alles. "Chocola gaat smelten, koek wordt slap. De klanten zitten in het zwembad en zijn ze thuis, dan hebben ze minder trek."

Hij koestert herinneringen. "Bij De Scheepskameel in Uitdam kreeg ik altijd koffie. Later, toen het café was gesloten, bleef ik koffie drinken bij tante Bep en Cor Punt thuis. Na het overlijden van Bep dronk ik koffie bij Cor - tot op de laatste dag." Nico staat op om een klein bronzen beeldje te pakken. Een bakker, gemaakt en geschonken door Karin Beek uit Uitdam toen Nico veertig jaar bezorgbakker was.

Nico heeft nog een leuk verhaal. "De dames Tolk aan het Havenrak hielden hun geld verborgen onder de klep van de piano. Dat was geheim, dus zeiden ze, voordat ze me betaalden: zeg bakker, draai u eigen even om. Even later hoorde ik de hoge tonen van de piano, dus dan wist ik het wel. Nadat de ene zus, Niesje, was overleden haalde de andere, Annie, voordat ze naar het bejaardenhuis ging, twee beschilderde oude tegels uit de schoorsteenmantel, die ze aan mij gaf. Zo kunt u altijd aan ons blijven denken, zei ze."

Zeker, hij heeft mensen ook weleens uit de brand geholpen. "Bij Annie Swart aan het Roomeinde kwam de hulp, die haar haar steunkousen moest aantrekken, niet opdagen. Zeg bakker, kun jij het nou niet doen? vroeg Annie me. Natuurlijk wel, maar het werd een heel avontuur: Annie viel in haar stoel achterover en mijn geldtas stroomde leeg over de vloer."

Een droom die Ineke en Nico rond 1980 koesterden, werd helaas geen werkelijkheid. Ze hadden graag een winkel-lunchroom-woonhuis willen bouwen op het parkeerterrein aan Nieuwland. Nico laat de bouwtekening zien, een mooi ontwerp van architect Ton Kwakman. "Helaas, sommige buurtbewoners waren erop tegen en volgens het gemeentebestuur strookte het idee niet met het bestemmingsplan".

Aan het eind van zijn bezorgcarrière leverde Nico dertig soorten brood. "Sesam, maanzaad, spelt, zonnepit volkoren, tijgerbrood, noem maar op." Zijn duivekater was beroemd. Hij had altijd heerlijk gebak en rond de feestdagen specialiteiten als oranje tompoezen, banketstaven, gevulde speculaas en kerstbrood. Wie was niet dol op zijn zoute koekjes of zijn speculaas, de achterkant vol amandelen? Nico: "De mensen kochten vroeger meer gebak dan tegenwoordig. Het is nu allemaal lijnen en uitkijken voor de gezondheid."

Op een gegeven moment had Nico 350 bezorgadressen; de laatste jaren waren dat er altijd nog driehonderd. Veel mensen missen Nico; ouderen die maar een paar stappen hoefden zetten van voordeur naar bus, jongeren die het wel gemakkelijk vonden hun brood aan de deur te vinden. Maar volgens Nico is de bezorgbakker niet meer echt nodig. "De mensen zijn niet meer thuis; voor hun boodschappen gaan ze naar de supermarkt."

Hanneke de Wit

Tweemaal moet Jan Maars 'de bus verlengen' - een grotere bus bestellen, omdat de aanmeldingen voor het reisje naar Den Bosch - het (bijna) jaarlijkse uitstapje van Vereniging Oud Broek in Waterland) blijven binnenkomen. Ruim vijftig mensen stappen uiteindelijk in de bus, die hen op de mooiste nazomerdag van het jaar, 20 september, naar Brabant brengt.

Bossche Bollen, Binnen Dieze, Sint Jan en prachtig weer

In Grand Café Dulcis, de Sint Jan op schootsafstand, beginnen we met koffie en vanzelfsprekend Bossche Bollen, in grote kratten vers binnengebracht. Hoe de Waterlanders de Bossche bollen vinden? "Prima, die horen erbij," zegt Pia Belksma. Marianne Poot ziet ze als 'een goede bodem' en Tiny de Goede 'had haar Bossche Bol zo op'. Maartje Krüse en Niek Groot vinden de bol 'heerlijk', Wolda Buitendam noemt hem 'fantastisch'. Jitze Terpstra spreekt van 'geweldig', al moet hij bekennen dat hij op het gebied van de Bossche Bol 'slechts amateur' is.

Aan het Voldersgat stappen we in verscheidene bootjes met evenzoveel ervaren, enthousiaste gidsen van de Kring 'Vrienden van 's-Hertogenbosch', die ons door de Binnen Dieze brengen. Een bijzondere vaartocht tussen, maar vooral ook onder de huizen door. "Spectaculair, die rondvaart," zegt Marianne Poot achteraf. "Ik vond het wel even spannend toen we door dat heel smalle stukje voeren. Het gemeentehuis, de Hema, dat staat allemaal hier boven ons, realiseerde ik me."

Tiny de Goede vindt de rondvaart 'schitterend' en Niek Groot noemt de vaartocht 'heel verrassend'. "Ik wist niks van de gewelven in Den Bosch. Heel leuk om die nu eens te zien." Volgens Jitze Terpstra is de rondvaart 'perfect'. "De bootjes waren goed uitgerust, de uitleg was helemaal goed." Maartje Krüse zag van tevoren een beetje op tegen de vaartocht 'omdat we in het donker onder de huizen door zouden gaan'. "Maar het was heel erg leuk."

Na de lunch in het prachtig ingerichte restaurant Ome Bernard ("Gezellig, een heel goeie plek," zegt Marianne Poot) trekken we in groepjes met gidsen door de stad. De rondleiding eindigt in de beroemde Sint Jan. "Bij de laatste restauratie heeft een engel op het dak een mobiele telefoon meegekregen," wijzen de gidsen, voordat zij binnen in de Sint Jan uitgebreid uitleg geven. Niek Groot vindt de kathedraal 'imponerend', vertelt hij bij het borreltje waarmee de dag wordt afgesloten. Jitze Terpstra is al vaker in de Sint Jan geweest, maar hij hoorde nu toch 'veel dat hij nog niet wist'. Marianne Poot noemt de kathedraal 'adembenemend' en het uitstapje naar Den Bosch 'helemaal goed'.

Pia Belksma: "Ik wist niet dat Den Bosch zo'n rijke historie had." Wolda Buitendam: "Ik vond het een hartstikke mooie dag. Een fijn gezelschap van allemaal oude Broekers onder elkaar. Heerlijk ontspannend - heel geslaagd." Pia: "De reis was uitstekend georganiseerd." Dat klopt. Zelfs nog voordat de klok zes uur slaat, zet de chauffeur ons aan Nieuwland af.

HdW

Tuingrondverhuring te Broek in Waterland

Foto: Nico Merkelijn

Een praatje over armenzorg

In den aanvang van de zestiende eeuw, in het jaar 1514, telde het zeer welvarende Broek 64 huisgezinnen, waarvan er slechts 4 arm waren. Deze armen werden ondersteund door den pastoor van het dorp, daartoe in staat gesteld door de liefdegaven zijner parochianen. Dit duurde tot 1566, toen deed de Hervorming in Broek hare intrede en werd de uitoefening van den katholieken eredienst gestaakt, daarmede hield tijdelijk de toevloed van liefdegaven op.

In 1572 koos Broek met de overige Waterlandsche dorpen de zijde van Prins Willem en bracht het tot augustus 1573 enorme geldelijke offers aan de zaak der vrijheid, totdat het in September d.a.v. door de Spanjaarden werd verwoest. Toen de vijand een maand later voor goed uit Waterland was verdwenen bleven de Broekers voor het merendeel berooid en verarmd achter, en was vooral de toestand der armen, wier aantal door de ellende van den oorlog aanzienlijk vermeerderd was, alertreurigst.

Eerst in 1585 werd, in vereniging met het naburige Zuiderwoude, een predikant beroepen, aan wien het, daarbij gesteund door heeren Burgemeesteren, in 1588 mocht gelukken een College van Armvoogden in het leven te roepen, die gehouden waren om alle armen, zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid, te ondersteunen uit een kas, die gevormd moest worden uit de opbrengst van collecten, legaten enz. Toen in 1601 Broek een eigen predikant beriep, begon daarnaast de werkzaamheid van de Diaconie der Gereformeerde gemeente.

Tot het einde der 18de eeuw voorzagen deze beide instellingen op ruime schaal in de behoeften der armen; betrekkelijk spoedig hadden de ingezetenen zich hersteld van de rampen, die hen hadden getroffen en was het dorp welvarender dan ooit; het aantal armen verminderde, de liefdegaven

vloeiden al milder toe, zoodat het mogelijk werd om jaarlijks duizenden guldens op te leggen en tenslotte de aanzienlijke kapitalen te vormen, waarover thans nog Armvoogden en Diakenen de beschikking hebben.

Inmiddels werd het getal armen in de tweede helft der 18de eeuw allengs groter, zoodat omstreeks 1808 van de 210 huisgezinnen een vierde gedeelte bedeed werd. De geest die destijds onder de geälimenteerden heerschte was allerellendigst, zij waren verkwistend en lui, en brutaal op de koop toe; zij verwaarloosden de opvoeding hunner kinderen en eischten als een hun toekomst recht, wat toch slechts in tijden van nood en uit liefde wordt geschonken.

Deze overwegingen leidden in 1774 tot het besluit om een Diaconie en 'armenhuis' op te richten, waarin zouden worden opgenomen weezen en zoodanige armen geälimenteerden, als daarvoor geschikt geoordeeld werden. Men hoopte daardoor beter in staat te zijn om toezicht op de bedeedden uit te oefenen. In het laatst der 18de eeuw werd daarenboven het Paterfonds gesticht, bestemd voor de uitdeling van warme spijzen, en in de eerste helft der 19de eeuw het Kokerfonds, waaruit kleeren en dekens aan behoeftigen worden geschonken.

Uit dit beknopt historisch overzicht blijkt dat de armen van Broek 'geen krimp hebben'. Zij ontvangen gratis geneeskundige hulp en ruime onderstand in geld gedurende het geheele jaar, des winters dagelijks warme spijs, zeer vaak turf of andere brandstoffen, en naarmate van de behoefte kleederen en dekens; weezen en oude gebrekkige lieden vinden een uitstekende verpleging in het Diaconie-huis; er worden jaarlijks schatten aan armenzorg besteed, + f 10,- per inwoner of f 1100,- per jaar. En toch ontbrak er iets aan.

Er werd te veel gegeven. Dat hebben heeren Armvoogden en Diakenen ook gevoeld en zoo kwamen zij er in 1895 toe om gezamenlijk een proef te nemen met tuingrondverhuring. Er is weinig tuingrond te Broek, zoodat de groenten niet goedkoop zijn. Om die kleine luiden goedkoop voedsel en bezigheid te verschaffen besloten de beide genoemde corporaties tot de verhuring van tuingrond.

In de kom van het dorp beschikken zij over een stuk land, groot ongeveer 1 HA., dat + f 3000,- waard is en voor 1895 aan een veehouder als weiland verhuurd werd voor f 160 per jaar. Dit land werd omgewerkt en wordt thans verhuurd in 36 percelen van ongelijke grootte, welk van f 2,- tot f 6,- per jaar aan huur opbrengen tot een gezamenlijk bedrag van f 125,25. Uit deze cijfers ziet men dat de proef slechts f 35 per jaar kost, en dat men in den corporatie, nu het niet om winst te doen is, iets dergelijks zonder veel risico op 't touw kan zetten.

De huurders zijn verplicht om hun percelen degelijk en zelf te gebruiken, de omringende sloten vrij van alle schouwen te houden, en in hoofdzaak producten te verbouwen, welke als winterprovisie kunnen worden gebruikt, waarvoor in de eerste plaats in aanmerking komen aardappelen, erwten, bonen, kool en dergelijke. Dierlijk voedsel mag in geen geval worden geteeld, terwijl op zondagen en algemeen erkende christelijke feestdagen niet na des voormiddags acht uur in de tuinen mag worden gewerkt. In 't algemeen is het verboden om vruchten te verkoopen; naast hunne winterpro-

visie verbouwen echter de meesten ook zomervruchten, die zeer zeker niet alle in de magen hunner huisgenoten terecht komen. De huurders zijn voor het meerendeel daggelders of zoogenaamde losse boeren arbeiders; men vindt er echter ook visschers en venters, ja zelfs een klein groenboertje onder. Van de 36 huurders wordt gemiddeld een tiental geälimenteed; opmerking verdient het dat onder de allerarmsten de lust om zoo'n tuin te huren vaak het geringst is.

De kosten van bemesting worden gedragen door de huurders, die zich op allerlei manieren goedkoper mest trachten te verschaffen en daarom o.a. als met argusoogen onze toch reeds zo zindelijke dorpsstraat bespieden, teneinde het daarop achtergebleven straatvuil in te zamelen en naar hunnen akkertjes te brengen. De bemesting van het land dat aanvankelijk in een kleiner aantal percelen was verdeeld, liet in den beginnen nog al iets te wenschen over, doch gaandeweg begon de ware lust te ontwaken, het aantal gegadigden werd grooter, de te groote percelen werden gesplitst, en thans werken allen, op enkele uitzonderingen na, met groote ambitie, en doet een ieder zijn best om tegenover de bureu een goed figuur te maken.

De opbrengst der tuinen is zeer bevredigend en bedraagt na een matige berekening op zijn minst het achtvoudige van den huurprijs, die er voor wordt betaald. Het doel, verschaffing van bezigheid en goedkoop voedsel aan on- en minder vermogenden is dus m.i. zo bereikt. Op de vraag die daarneven rijst of deze tuingrondverhuring een gunstige invloed heeft uitgeoefend op de gewone sterveling, is het antwoord minder bevestigend. Wanneer men de lijsten der vaste bedeedden nagaat en daarbij de omstandigheden in aanmerking neemt, waarin elk hunner sedert 1895 heeft verkeer (op een klein plaatsje, waar men elkander kent, is dit mogelijk), bespeurt men daarin geen enkele gunstige verandering, die met eenigen grond aan deze tuinen kan worden toegeschreven. Daarentegen kan in zes gevallen worden geconstateerd dat diezelfde tuingrondverhuring het uitreiken van zogenaamde losse giften overbodig heeft gemaakt.

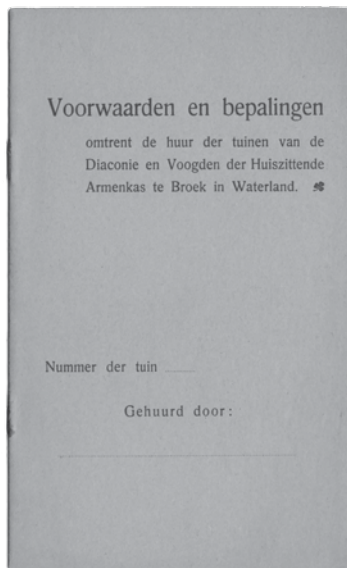
Bij elke aanvraag om ondersteuning wordt rekening gehouden met de omstandigheid of de aanvraag geschikt en gewillig is om door het huren van een tuintje gedeeltelijk in het onderhoud der zijnen te voorzien. Dit blijkt voor de bedeedden een prikkel te zijn om te trachten zoo'n tuin machtig te komen, en zijn zij daarin eenmaal aan den arbeid, dan werkt het voorbeeld den anderen aanstekelijk, want de goede geest is er thans in en men komt op deze wijze hoe langer hoe dichter bij het doel dat de heeren armenzorgers voor oogen stond toen zij met den proef begonnen.

(manuscript W. van Engelenburg)

Volkstuintjes anno nu

Nu, na bijna 120 jaar, wordt in Broek in Waterland nog steeds tuingrond verhuurd aan particulieren, niet meer door de diaconie maar door de gemeente. Nu ook niet meer aan de armen, maar aan echte hobbyisten, die er een groot plezier in hebben om, gedeeltelijk, hun eigen aardappelen, groenten en fruit te telen. Een oppervlakte van 2000 m², wordt aan ca. 20 liefhebbers in perceeltjes van 100 m² verhuurd.

De tuinen lagen achter het Diaconiehuis (het voetbalveld) en liggen sinds 1962 achter het kerkhof, waar tot midden 19de eeuw het befaamde landhuis met 13 ha. tuin, park en bebossing zich bevond. Het stond toen alom bekend als 'HET SCHOONSTE GEBOUW BOVEN 'T IJ' van Dirk Ditmarsch (1759-1830). Wilt U meer weten over dit schitterende landgoed, kijk dan eens op onze website: www.oudbroek.nl publicaties, Broeker Bijdragen.

In de eerste week van september vond ik op de deurmat een uitnodiging aan alle bewoners van Broek Noord. Vereniging Oud Broek in Waterland nodigde ons uit voor een rondleiding door de historische kern van ons dorp op zaterdag 6 september om 16.00 uur. Het idee kwam van enkele nieuwe bewoners maar ook 'reeds lang(er) in Broek woonachtigen' werden van harte uitgenodigd.

Het boek van Anne van Wijngaarden, met de prachtige foto's van Olaf Klijn, staat al jaren bij ons in de kast. Met enige regelmaat halen we het tevoorschijn om het aan gasten te laten zien. Een enkele keer hebben we Open Monumentendag benut om bij een aantal huizen binnen te kijken en zelf gidsen we regelmatig familie en gasten door het dorp om hun alle mooie plekken te laten zien. Toch had ik het gevoel dat zo'n rondleiding met een ervaren gids het één en ander zou kunnen toevoegen.

Rondleiding door ons eigen dorp, een impressie

Bij De Drie Noten werd verzameld. De groep 'langdurig woonachtigen' bleek ruim vertegenwoordigd. Onze 'ervaren gids' was Frans Abraham; Jan Maars hield keurig op een lijstje bij of ieder die zich had aangemeld ook aanwezig was. We liepen over de Laan via Dorpsstraat en Havenrak naar het Leeteinde en daarna over het Roomeinde naar De Erven. Deze route is (voor een langdurig woonachtige) niet verrassend, maar wat we hebben gezien was heel leerzaam. Je leert bijvoorbeeld te letten op details zoals de rozetten op het hek bij het vermoedelijk oudste (uit 1593) huis aan Laan 18. Je leert onderscheid te maken tussen driebeukige, twee- en eenbeukige huizen. Je leert te kijken naar deurkalveren, makelaars, korbelen en snijramen. De verbouwing bij Jannie en Dirk Posch gaf ons letterlijk de mogelijkheid een blik op zo'n korbeel te werpen, die achter het plafond zichtbaar werd.

Nadat de Spanjaarden uit Waterland waren verdreven werd in 1595 het Compromis van Waterland gesloten, later gevolgd door de Unie van Waterland (1613). De handelsbelangen van de zes Waterlandse hoofddorpen werden binnen deze Unie gebundeld en deze krachtenbundeling leidde tot de bloeitijd van Broek in Waterland in de zeventiende en de achttiende eeuw. Dat de bronnen van de welvaart niet altijd dezelfde bleven, valt van de huizenbouw af te lezen. In de tweede helft van de zeventiende eeuw bijvoorbeeld, nadat het aandeel van Broek in Waterland aan de handel over zee sterk was afgenomen, werden er achter een aantal koopmanshuizen vierkanten gebouwd, waarschijnlijk voor agrarisch (veeteelt) gebruik. Zie de panden Havenrak 13-17, Laan 22-28 en Roomeinde 14-18.

De achttiende eeuw, met zijn bloei van het rentenierskapitaal, vormt daarna het hoogtepunt van de Broeker welvaart. Uit die tijd stammen de getuigenissen van buitenlandse toeristen die zich verbazen over de veelkleurigheid van het dorp. In deze eeuw (1785) krijgt Broek in Waterland ook zijn kenmerkende hardstenen lantarenpalen, waarvan tijdens de rondleiding nog een paar originele exemplaren te bewonderen zijn.

Bedsteden

Op het Leeteinde krijgen we de unieke gelegenheid om het pand op nummer 12 (het eerste stenen woonhuis, uit 1740) van binnen te bekijken. Het gebouw, van Vereniging Hendrik de Keijser, is verhuurd aan de familie Iterson. De heer Iterson, die met onze rondleiding meeliep, bood ons spontaan de gelegenheid binnen te kijken. Zelfs onze gids kende de prachtige bedsteden op de zolderetage alleen van de foto's (blz. 89 uit het boek van Olaf Klijn). Geweldig, zo'n verrassing.

Op het Roomeinde krijgen we natuurlijk de verhalen over het pand van Van Ditmarsch, dat stond op de plek waar nu de begraafplaats is. Bij elk volgend pand is er een vergelijkbaar verhaal over wanneer het is gebouwd, hoe en hoe vaak het is verbouwd en door wie het werd bebouwd. Wandelen door Broek in Waterland is wandelen door een stuk sociaal-economische en culturele geschiedenis. Zo kun je aan het begin van het Roomeinde in een oogopslag zien waar in de opeenvolgende periodes de kinderen naar school gingen: aanvankelijk naar de kosterij tegen de kerk aan, daarna naar het gebouw aan De Erven 2 en weer later naar Roomeinde 3, het enige van de drie gebouwen dat je nu nog meteen als een schoolgebouw kunt herkennen.

Op De Erven krijgen we uitvoerig voorlichting over de details van de bezoeken van respectievelijk stadhouder Willem V, keizer Napoleon, tsaar Alexander I en koning Willem I. Ze zijn er geweest, maar de volksmond heeft er wel het één en ander bij verzonnen. Het theekoepeltje dat Napoleon bezocht zou hebben, bijvoorbeeld, is niet het theekoepeltje dat er nu nog staat. Omdat Roderik van Montfrans zich intussen bij ons heeft gevoegd, is het mogelijk het theekoepeltje (uit 1792), dat hoorde bij 'Het Beroemde Huis', ook van binnen te bekijken. Turkse, Chinese en Louis XVI invloeden komen hier samen.

In de arme tijd die volgde op de achttiende eeuw werden de rijke koopmans- en renteniershuizen niet langer door één maar soms door drie of meer gezinnen bewoond. Dat is nog te zien aan de huisnummering; menig huis heeft meer dan één nummer. Dit was ook het geval met Het Beroemde Huis. Tot 1987(!) werd het nog door drie gezinnen bewoond. In 1990 werd het door de huidige eigenaar, Jos van Doornik, gekocht; hij heeft het samen met zijn vrouw met veel geduld en liefde gerestaureerd.

Jan Maars weet er boeiend over te vertellen. Napoleon is er niet geweest, maar er blijft reden genoeg om de titel Het Beroemde Huis te handhaven, al was het maar om wat de restauratie weer zichtbaar heeft gemaakt aan prachtige wandschilderingen uit de late zeventiende eeuw. Interessant vond ik het verhaal over de aanbouw, het staartstuk dat bij meer Broeker huizen aanwezig is/was. Dit 'goedjaarsend' werd mogelijk als de eigenaar, letterlijk, een goed jaar had gehad.

We vervolgen de rondleiding tot en met De Erven 34-36, een klein stukje Broek in Waterland met weer veel geschiedenis. De weg waarlangs we lopen was vroeger niet meer dan een smal paadje. Dat geldt ook voor Dorpsstraat en Havenrak. Om deze wegen te kunnen aanleggen, moesten panden soms worden ingekort, bijvoorbeeld bij Het Beroemde Huis. Ook waren er veel meer slootjes en (dus) bruggetjes.

We hebben, met dank aan Frans Abraham en Jan Maars, een mooi stuk geschiedenis meegekregen, maar intussen hebben we ook gewandeld in een modern dorp dat volledig met zijn tijd meegaat en waarin het juist ook nu heel goed is om te wonen, te leven en te werken. Een mooi initiatief van Vereniging Oud Broek in Waterland ons zo bij ons eigen dorp te betrekken.

Johan Lok

Jan Prijs, transporteur:

'We wilden er als de kippen bij zijn als een boer vee had gekocht'

Een ver familielid heeft de stamboom van de familie Prijs opgemaakt. "Ze is heel ver gekomen, tot een Jan Prijs die in 1602 in Kwadijk is geboren," zegt Jan Prijs. Tegenover die Jan Prijs uit 1602 mag je hem best 'junior' noemen, maar hij is van 1947 en hij woont tegenwoordig in Ilpendam. We spreken hem, samen met zijn zoon Ceriel, geboren in 1975, in het kantoor van de firma Prijs aan het Zuideinde. Het kantoor zit in het huis van Ceriel en zijn gezin.

Jan Prijs haalt de stamboom tevoorschijn en gaat met zijn vinger snel langs de namen en jaartallen, totdat hij is aangeland bij Pieter Jacob Prijs, in 1789 geboren in Oostzaan. Pieter Jacob verhuist in 1830 naar Broek in Waterland, waar hij melkverkoper wordt en een boerenbedrijf begint. In 1832 wordt zoon Jan geboren, de eerste echte 'Broeker Prijs'. Jan wordt winkelier/koopman en later fouragehandelaar.

Die Jan krijgt ook weer een zoon, Pieter, ook weer fouragehandelaar en winkelier. Hij vestigt zich aan de Molengouw in het pand, waarin sindsdien altijd een 'Prijs' zijn zaak had. Tot afgelopen zomer. Kees Jan Prijs, een neef van Jan, stopte toen met zijn fouragehandel.

Een firma Prijs aan het Zuideinde en een firma Prijs aan de Molengouw: laten we eerst maar eens kijken hoe dat zo is gekomen. We beginnen dan bij de grootouders van Jan Prijs, (weer een) Jan Prijs, (ook weer) winkelier en fouragehandelaar aan Molengouw. Deze 'opa' Jan Prijs is geboren in 1886.

Grootmoeder, van zichzelf Antje de Boer geheten, verkoopt aan de Molengouw kruidenierswaar - zeep, meel, erwten, bonen, snoep en koek. Jan Prijs: "Het was hard werken. Ze bracht vrouw Zandstra aan het Gouwtje speciaal een doos lucifers na, die ze was vergeten. Dat was toen heel gewoon."

Grootvader was een ondernemend man, vertelt Jan Prijs. "Hij kocht aandelen in een krachtvoederbedrijf en hij had aan de Molengouw zijn eigen windmolen, waarin hij tarwe maalde. Met andere producten zoals soja, die per boot uit de Zaanstreek kwamen, vormt tarwe het krachtvoer."

Naar moeilijk bereikbare klanten vaart grootvader met een schuit; hij heeft ook paard en wagen. Alleen kan hij het niet af; hij heeft altijd twee of drie knechten.

Ruwe voeders

Opa Jan Prijs heeft twee zonen, Jacob Jan, de vader van 'de huidige Jan', en Pieter. Jacob begint aan het Zuideinde een fouragehandel in ruwe voeders - meel, aardappelen, bieten, maar ook stro en hooi. Pieter blijft aan de Molengouw met een fouragehandel in krachtvoer zoals biks (samengesteld voer), maïs- en lijnmeel.

Jacob Prijs doet wat minder met schuiten, maar hij heeft wel twee paarden met kar en hij koopt al snel auto's. In 1943 begint hij naast de fouragehandel een transportbedrijf. Op een gegeven moment moet hij van de Duitse bezetter zijn auto's inleveren. Doet hij niet: hij verbergt ze onder een hooiberg. Na de oorlog is er nog maar één bruikbaar.

Brandstof is er niet; de auto's rijden op hout of kolen. Jan Prijs: "Geug Veen die aan de Laan woonde, kwam al toen hij twaalf was bij mijn vader in dienst om hout te hakken, kolen te zeven en de kachels op te stoken. Later werd hij chauffeur. Na hem kwam Jan van Riessen, eerst vast, toen in zijn vrije tijd. Hij heeft 58 jaar bij ons gewerkt."

Jacob Prijs haalt vee op bij de boeren en brengt dat naar de markt in Purmerend of, als het verkocht is, naar de nieuwe eigenaar - of naar het slachthuis in Amsterdam. Zoon Jan en de kleinzonen Ceriel en Jack hebben dat ook jarenlang gedaan. Ceriel tegen zijn vader: "Hoe oud zouden we zijn geweest toen we jou begonnen te helpen? Twaalf?"

Jacob Prijs met op het paard zijn dochters Nellie en Annelies

Aan de muur in het kantoor hangt een prachtige foto van Jan en Ceriël Prijs. Ze zitten buiten, voor café Bakker in Purmerend. "Daar keken we dan of koeien van eigenaar wisselden, om er als de kippen bij te zijn als een boer vee had gekocht. Dan boden we hem snel aan zijn koeien te vervoeren."

Jan Prijs heeft in café Bakker in Purmerend, tijdens de dinsdagmarkt van half zeven tot twaalf uur, zijn vaste tafel. "Alle boeren hadden dikke pakken geld bij zich; alles werd handje contantje betaald. Boeren aan wie je intussen stro of hooi had geleverd, kwamen naar je toe om te betalen en zelf betaalde je je schulden ook." Ceriël: "Toen ik nog op school zat, viel ik op dinsdagmiddag in slaap, zo moe was ik."

Prijs vertelt dat hij zo'n driehonderd melkveehouders in Waterland en omgeving als klant had. "Ik kende iedere stomp van binnen en van buiten." Als in 1983 het melkquotum wordt ingevoerd, waardoor boeren niet meer dan een bepaalde hoeveelheid melk mogen produceren, wordt de fouragehandel minder interessant voor Jan Prijs. "Er kwamen geen koeien meer bij."

Prijs gaat zich meer toeleggen op transport. "We hadden moderne vrachtwagens met containerbakken." Rond de millenniumwisseling, na de ernstige uitbraak van mond- en klauwzeer, stoppen Jan en Ceriël Prijs met veetransport. Ceriël: "We pasten ons aan aan de markt." Tegen zijn vader: "Toen ik in 1995 in vaste dienst bij jou kwam, was het bedrijf flink aan het groeien."

De firma Prijs zamelt nu vuil en afval in, sloophout en alles wat bedrijven en particulieren maar kwijt willen. Dat gaat naar inzamel- of recyclingbedrijven. Ceriël: "Groentesnijfel, dat overblijft van kant-en-klare groente, halen we op en brengen we naar de boeren."

Een transportbedrijf hoort eigenlijk niet meer midden in een dorp thuis. Jan: "Al twintig jaar doe ik moeite om het naar buiten te verplaatsen. In 2000 heb ik een enorm stuk grond gekocht van Baars in Zuiderwoude. Geen plek voor een transportbedrijf, vond de wethouder. Ze beloofde een plaats op de Dollard bij 't Schouw."

"Maar juist twee weken geleden kreeg ik van het provinciebestuur te horen dat dat niet door gaat. De provincie liet me weten, dat het gemeentebestuur zijn werk niet goed had gedaan. De ouderen hier in de buurt weten wel dat we weg willen, maar aan nieuwkomers moet ik steeds maar weer uitleggen hoe het komt dat wij hier nog zitten."

Inclusief Jan en Ceriël telt het bedrijf veertien werknemers; er zijn tien transportwagens. Trots, je naam zo groot op die wagens te zien? "Och...", antwoordt Jan. Ceriël: "Jawel hoor, je bent apetrots."

Hanneke de Wit

Peter Spier - nogmaals dank je wel!

Vorig jaar september berichtten wij U over de bijzondere en waardevolle schenking, die wij vanuit de Verenigde Staten mochten ontvangen van onze vroegere dorpsgenoot Peter Spier. Wij kregen zo'n 130 tekeningen van de bekende tekenaar en illustrator.

De collectie is in tweeën gedeeld en met groot succes in september 2013 en september 2014 in onze kerk tentoongesteld. Wij hebben hiermee niet alleen veel dorpsgenoten, maar ook relatief veel mensen uit de omgeving blij kunnen maken. Honderden bezoekers hebben

genoten van het vroege werk en er zijn veel schitterende reproducties aangeschaft.

Heel bijzonder was, dat wij de 87-jarige Peter, tijdens een kort bezoek aan zijn oude dorp en aan de tentoonstelling, mochten ontmoeten.

Een woord van dank gaat naar dorpsgenote en fotografe Petra Steenkamer, en oud-dorpsgenote Hester Klijn van drukkerij Speed-O-Print voor de prachtige reproducties.

Bestuur Vereniging Oud Broek in Waterland

Ruim vijftig jaar verenigingsnieuws op de website van Oud Broek.

Peter Kooijman heeft het afgelopen jaar alle niet-digitale bestanden van het orgaan "De Broeker Gemeenschap" gescand. Hillebrand Kuypers en Rombout van Eck hebben onder de knop Publicaties De Broeker Gemeenschap voor u beschikbaar gemaakt. Kijk op www.oudbroek.nl en geniet.

OUDE BEDRIJVEN

Lies Dobber beschreef in de laatste 39 uitgaven van de Seniorenpost oude beroepen

en/of bedrijven die voor 1940 reeds in Broek in Waterland gevestigd waren en nu wel of niet verdwenen zijn.

www.oudbroek.nl Collectie aanklikken en in het vakje voor Zoeken "Oude beroepen" invullen en klikken. Nostalgie viert hoogtij.

Geen bezorgkosten Broeker Boek

Reikhalzend kijken we uit naar het verschijnen van het Broeker Boek. In de folder over het boek stond, dat bezorgkosten worden berekend. Uiteraard geldt dit niet voor degenen (de meesten van u) die het boek zelf afhalen. Dat kan tijdens het feest, waarmee het vijftigjarig bestaan van Vereniging Oud Broek in Waterland volgend jaar wordt gevierd.

***Vereniging Oud Broek in Waterland
wenst alle medewerkers en leden
gezellige kerstdagen en een
opbouwend en gezond 2015***

Foto: Nico Merkelijn